

ПРОГРАМА

за провеждане на конкурсен изпит за докторанти по специалност

01.05.02. Неорганична химия

ЧАСТ ПЪРВА

1. Химична връзка: същност, основни характеристики, класификация в зависимост от разпределението на електронната плътност в молекулата.

Йонна връзка. Класически представи на Косел. Електростатичен модел – енергиен баланс (кулоново стабилизиране). Поляризация на йоните. Свойства на йонната връзка.

2. Ковалентна връзка – метод на валентните връзки. Същност, приложение към водородната молекула (симетрична и асиметрична вълнови функции, енергия и електронна плътност при двете състояния). Класификация на ковалентните връзки (σ -, π - и δ -връзки). Кратни връзки. Свойства на ковалентната връзка. Хибридизация на АО. Донорно-акцепторен механизъм за образуване на ковалентна връзка. Делокализирани връзки.

3. Ковалентна връзка – метод на молекулните орбитали. Същност на метода, прилики и разлики между атомни, хибридни и молекулни орбитали. Същност на варианта ЛКАО-МО и приложението му към водородната молекула (свързваща и антисвързваща МО – енергия и разпределение на електронната плътност), електронна структура на двуатомните молекули и молекулярни йони на елементите от I период и на двуатомните молекули на елементите от II период (устойчивост на молекулите и йоните, порядък, енергия и дължина на връзката, магнитни свойства на молекулите). Двуатомни хетероядрени молекули – полярна връзка.

4. Комплексни съединения.

Теория на Вернер: основни понятия (комплексообразувател, координационно число, дентатност - хелати), основни положения от номенклатурата на комплексните съединения, стабилност – стабилитетна константа, двойни соли.

5. Природа на координационната връзка.

а) Природа на координационната връзка по МВВ: хибридизация на АО на комплексообразувателя, вътрешно- и външноорбитални, високоспинови и нискоспинови комплекси (магнитни свойства), двуйдрени комплекси. Недостатъци на МВВ.

б) Природа на координационната връзка по теорията на кристалното поле: основни положения, енергетични нива на орбиталите в сферично, октаедрично и тетраедрично поле (параметър на разцепване, спектрохимичен ред, ниско- и високоспинови комплекси), магнитни и оптични свойства на комплексите. Недостатъци на ТКП.

6. Някои основни понятия от химичната термодинамика. Химични процеси: определение и основни характеристики. Химична термодинамика: определение, термодинамични функции (вътрешна енергия, първи принцип на термодинамиката, енталпия, втори принцип, ентропия, свободна енергия на Гибс). Посока на спонтанните

процеси. Условия за равновесие в изотермно-изобарни системи.

7. Химична кинетика. Скорост на химичните реакции. Зависимост на скоростта от концентрацията на реагиращите вещества - скоростна константа, молекулност, скоростоопределящ етап, порядък на химичните реакции и представа за определянето му. Зависимост на скоростта от температурата - уравнение на Арениус и приложението му за определяне на скоростната константа, предекспоненциален множител. Активираща енергия (физичен смисъл), ентропия на активация.

8. Химично равновесие. Химична обратимост на реакцията. Равновесно състояние - особености. Равновесна константа - реакционна изотерма. Зависимост на равновесната константа от температурата - реакционна изохора и изобара. Равновесието и различни външни въздействия. Стационарно състояние.

9. Разтвори на електролити.

а) Теория на Арениус за електролитната дисоциация, степен на електролитна дисоциация. Дисоциация на слаби електролити, константа на дисоциация и връзката и със степента на дисоциация. Елементи от теорията на силните електролити. Активност, йонна сила. Произведение на разтворимост – образуване, разтваряне и превръщане на утайки, влияние на други вещества върху разтворимостта на утайките.

б) Теория на киселините и основите: протолитна теория, солватна теория, теория на Люис. Автопротолиза на протонните разтворители, дисоциация и йонно произведение на водата, водороден експонент.

Хидролиза на соли: същност, механизъм, количествено описание, фактори, определящи степента на хидролиза.

10. Основи на електрохимията

а) Равновесие метал-разтвор на електролит, електрод, електроден потенциал, двоен електричен слой, уравнение на Нернст, стандартен електроден потенциал, водороден електрод. Галваничен елемент: устройство и действие (същност на процесите). Ред на нормалните електродни потенциали и приложението му (активност на металите според този ред и според периодичната система). Редоксипотенциали: уравнение на Петерс, използване за определяне посоката на химичните процеси.

б) Електролиза: същност, зависимост ток/напрежение, химична поляризация, разложително напрежение, отделителен потенциал на йоните, свръхнапрежение. Закони на Фарадей.

ЧАСТ ВТОРА

1. Първа група на периодичната система

а) Обща характеристика на елементите от двете подгрупи. Електронна конфигурация на атомите, закономерности в изменението на атомните радиуси, йонизационната енергия, електроотрицателността и степента на окисление. Прости вещества – плътност, твърдост, температура на топене, стандартен редокси потенциал. Употреба.

б) I A група. Прости вещества: физични свойства, получаване, химична активност. Съединения с кислорода – оксиди, пероксиди, супероксиди, хидроксиди (получаване на натриева основа); хидриди; бинерни съединения с халогенните и халкогенни елементи,

нитрати, сулфати, карбонати.

в) I Б група. Прости вещества: физични свойства; получаване; химична активност. Съединения с кислорода, хидроксиди, бинерни съединения с халогени и халкогени, комплексни съединения.

2. Втора група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) II А група. Прости вещества: физични свойства, получаване, химична активност. Съединения с кислорода (оксиди и пероксиди), хидроксиди, хидриди, бинерни съединения с по-електроотрицателни елементи, калциев карбид, соли с кислородсъдържащи киселини (карбонати, сулфати, гипс).

в) II Б група. Прости вещества: физични свойства, получаване, химична активност. Съединения с кислорода, хидроксиди, бинерни съединения с по-електроотрицателните елементи, меркуросъединения, комплексни съединения.

3. Трета група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) Бор. Просто вещество: физични свойства (полиморфизъм), химична активност. Съединения: борани – химична връзка (електрондефицитни съединения), реакционна способност; бориди, оксид, борна киселина и солите ѝ.

в) Алюминий. Просто вещество: физични свойства, получаване, химична активност – пасивиране, алуминотермия. Съединения – оксид, хидроксид, алуминати, съединения с по-електроотрицателни елементи (халогениди, сулфиди, нитриди, карбиди), сулфати, стипци.

г) III Б група. Прости вещества: физични свойства, получаване. Съединения – оксиди, хидроксиди, хидриди, халогениди, карбиди, комплексни съединения. Лантаноиди и актиноиди – особености в електронната структура и отражението ѝ върху свойствата им, степени на окисление.

4. Четвърта група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) Въглерод. Особеност в електронната конфигурация, склонност към образуване на вериги, хибридизация. Просто вещество – алотропни форми (хибридизация, структура, свойства, приложение), химична активност. Съединения: карбиди (солеобразни, металообразни, ковалентни), оксиди (структура на СО по ММО, редуционни свойства, карбонилни комплекси (образуване по МВВ на моноядрени и клъстерни комплекси), цианиди (структура на йона, цианидни комплекси, циановодородна киселина), въглеродна киселина и солите ѝ.

в) Силиций. Физични свойства (полупроводници, алотропни форми), получаване, химична активност (образуване на хомо- и хетеровериги). Съединения: силани, силициди, халогениди (хидролиза), съединения с азот и въглерод, диоксид (структура, полиморфни форми).

г) IV Б група. Прости вещества: физични свойства, получаване – транспортни реакции, химична активност. Съединения с кислорода (полиморфизъм), хидроксиди, хидриди, халогениди (хидролиза), сулфиди, карбиди, нитриди.

5. Пета група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) Азот. Просто вещество: молекула по МВВ и ММО, физични свойства, получаване, химична активност (взаимодействие с алкални метали). Съединения на азот (-III): нитриди, амоняк (молекула по МВВ, течен амоняк, химични свойства, равновесие в системата $\text{NH}_3 - \text{H}_2\text{O}$, производни на амоняка, амониеви соли); азот (-II): хидразин; азот (-I): хидроксиламин. Азотни оксиди.

в) Фосфор. Просто вещество: физични свойства (алотропни модификации), получаване, химична активност. Съединения: оксиди, фосфили (фосфин), киселини и солите им, халогенили, комплексни съединения.

г) V Б група. Ванадий: просто вещество - свойства и получаване. Най-важни съединения (оксиди, хидроксили, ванадати).

6. Шеста група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) Кислород. Просто вещество: физични свойства (алотропия), структура на молекулата на O_3 , получаване, химична активност. Съединения с водорода: вода (структура на молекулата, аномални физични свойства, химични свойства, тежка вода), кристалохидрати и клатрати; водороден пероксид (структура, получаване, киселинни и окислително-редукционни свойства, диспропорциониране); оксиди (класификация).

в) Сяра. Просто вещество: физични свойства (алотропия), получаване (методи на Фраш и Клаус), химична активност. Съединения: сяроводород (киселинни и редукционни свойства), сулфили и персулфили, халогенили, оксиди, кислород-съдържащи киселини.

г) VI Б група. Прости вещества: физични свойства, получаване (прахова металургия), химична активност (стабилност на съединения с различна степен на окисление). Съединения: оксиди, сулфили, нитриди, карбиди, соли на кислород-съдържащи киселини (стипци).

7. Седма група на периодичната система

а) Виж въпрос 1.а.

б) Флуор. Просто вещество: физични свойства, получаване, химична активност. Съединения с кислорода, флуороводород (димеризация, киселина – сила, свойства, соли, комплексни съединения).

в) Хлор, бром, йод. Прости вещества: стабилност на молекулата Cl_2 , физични свойства, получаване, химична активност – взаимодействие с H_2 (верижна реакция) и с H_2O . Съединения с водорода (киселинни и редукционни свойства). кислород-съдържащи киселини и солите им (киселинни и окислителни свойства),.

г) VII Б група. Манган: просто вещество – свойства и получаване. Съединения в степени на окисление +II, +III, +IV, +VI, +VII.

8. Осма Б група на периодичната система

а) Обща характеристика (Fe, Ru, Os), (Co, Rh, Ir), (Ni, Pd, Pt). Сравнителен анализ на елементите от подгрупата на желязото.

б) Желязо Разпространение и употреба. Просто вещество: свойства и получаване.

Съединения в степени на окисление II, III, VI.

в) Кобалт и никел. Разпространение и употреба. Съединения в степени на окисление II, III, IV.

Литература

1. P.W. Atkins. Physical Chemistry, Fifth edition, Oxford Univ. Press, Oxford , Melbourne, Tokyo, 1994 (Еткинс, П. Физическая химия, т.1 и 2. Мир, М., 1980).
2. F. A. Cotton, G. Wilkinson, C. A. Murillo, M. Bochmann. Advanced Inorganic Chemistry. J. Wiley, New York, ..., 1999.
3. Н.Ахметов. Обща и неорганическа химия. Высшая школа, М., 1988.
4. Д.Лазаров. Неорганична химия. Унив. изд. "Св. Кл.Охридски", С., 2006.
5. Л.Генов, М.Манева-Петрова. Неорганична химия, т. I и II. Наука и изкуство, С., 1989.
6. Е. Киркова. Обща химия. Унив. изд. "Св. Кл.Охридски", С., 2001.
7. Е.Киркова. Химия на елементите и техните съединения. Унив. изд. "Св. Кл.Охридски", С., 2007.
8. Б.Дякова. Обща химия. Унив.изд. "Св.Кл.Охридски", С., 1995.

Юли 2009 г.

Ръководител на Катедрата:.....

(доц.д-р И. Караджова)